

ד"ר קנט מ' פרגר¹
ניו-יורק

ברכה לכל זמן משהו על המשמעות הרפואית של ברכת "אשר יצר"

בבית הספר העממי היהודי בו למדתי בילדותי, תלויה היתה על הקיר, סמוך לחדרי השירותים, ברכה מודפסת. היתה זו ברכה עתיקת יומין, ברכת "אשר יצר" שנראתה אז כל כך מוזרה בעינינו, הילדים.

כילדים תמהנו אז על הקשר המוזר בין עשיית צרכים לבין דברים שבקדושה. לפי הבנתנו ברכות מיועדות לעניינים נשגבים כמו תפילה, מועדים, או הודיה לאלוקים על ישועה ופרנסה. אך מדוע לברך על פעולה גופנית מעוררת גיחוך ומאוסה כעשיית צרכים?

רק כעבור עשרות שנים הבחנתי בחכמה הטמונה בברכה הזו, שנוסחה על ידי האמורא הבבלי אביי במאה הרביעית לספירה:

"...אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חללים חללים.

גלוי וידוע לפני כסא כבודך, שאם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם, אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך... [ברוך אתה ה'] רופא כל בשר ומפליא לעשות"².

יהודי שומר מצוות אמור לברך ברכה זו לאחר עשיית צרכיו, והשלט בבית הספר נועד להזכיר לנו, התלמידים, את חובתנו הדתית.

כמובן שיש מרחק עצום בין הצגת הברכה על קיר בית הספר לבין הסיכוי שתוכן הברכה העתיקה יובן ויוטמע בלב ילדים עולי ימים. כך שרק בשנת לימודי השניה בבית הספר לרפואה, התחלתי להבין ברצינות את משמעותה האמיתית של הברכה הייחודית הזו.

לימודי הפתופיזיולוגיה הבהירו את התוצאות הגופניות הנוראות של ליקויים תיפקודיים ומבניים, גם כאשר הליקויים הראשוניים נראים במבט ראשון קלים מאד.

1. תורגם לעברית ע"י ד' פינק ומ' הלפרין.
2. ברכות ס, ב.

סוף סוף הפסקתי לקבל כמובנה מאליה את הפעילות הגופנית השגרתית שלי בבית הכיסא. התחלתי להבין עד כמה מערכות מורכבות חייבות לפעול ביעילות כדי שאותן טרדות אנושיות שבסדר יומי יחלפו בצורה חלקה ויעילה.

חשבתי אז שוב על ברכתו של אביי. נזכרתי בימי נעורי בבית הספר העממי, ובמחשבותי הילדותיות אז על הגיחוך שבברכה. אולם כמי שראה בעיניו חולים שכל סדר יומם מבוסס סביב שעות הדיאליזה שעליהם לעבור, או חולים אחרים הצמודים לקטטר בכיס השתן או לשקית קולוסטומיה שעל גופם, הבנתי את החכמה העצומה של אביי.

באותם הימים התחלתי לברך בעצמי את ברכתו של אביי. תחילה נעזרתי בסידור התפילה שלי כדי לומר אותה כהלכה. אולם תוך זמן קצר, התרגול היום יומי עזר לי לשלוט בה באופן מלא. יכולתי אז לצטט אותה כלשונה, תוך הבנה וכונה מלאה.

אמירת "אשר יצר" איפשרה לי, במהלך השנים, להודות לבוראי לא רק על התפקוד התקין של מערכות ההפרשה, אלא גם על זכייתי בבריאות טובה. שהרי נוסח הברכה מתייחס לפגיעה בכל האברים הפנימיים ולא רק במערכות העיכול והשתן.

האם אביי חזה, למשל, שחסימה של חלל עורקים כליליים, תהיה גורם המוות מספר אחד במדינות המפותחות, כ-1600 שנה אחרי דורו?

לעיתים קרובות תמהתי האם גם חברי מחפשים דרך להודות על בריאותם הטובה. רופאים במיוחד, החשופים באופן יום יומי לאומללות הנגרמת על ידי פגיעה וחולי, חייבים להרגיש לפעמים את הדחף להודות על בריאות אמיתית.

עלה בדעתי שאולי נחוץ נוסח "גנרי" בינלאומי של ברכת אביי עבור אותם אנשים ברחבי העולם, השואפים להביע איזו שהיא הכרת תודה על בריאותם הטובה.

* * *

סיפורו הבלתי נשכח של פציינט אחד, חזר וחזק בי את ההכרה באמת וביופי הטהור של ברכת "אשר יצר".

יהושע, סטודנט יהודי בן 20, נפגע בתאונת דרכים בה נשברו החוליה השלישית והרביעית בעמוד השדרה הצוארי שלו. הפציעה כמעט וגרמה

למותו, והוא נזקק לאינטובציה דחופה ולטיפול נשימתי תומך. הוא שותק בארבע גפיו, למעט פלקציה חלשה בשריר הדו-ראשי (biceps) הימני.

חלפה תקופה ארוכה וקשה של ייצוב ושיקום. היו כמה סימנים מעוררי תקוה של החלמה נירולוגית, שהופיעו בפתאומיות בלתי צפויה. יכולת הזזה של אצבע כאן, כיפוף בוהן שם, חזרה של תחושה עורית או יכולת מתיחת קבוצת שרירים פה ושם. בגבורה נפלאה, יחד עם עבודה קשה וטיפול פיזיותרפי מעולה – מצבו של יהושע השתפר יום אחרי יום.

מאוחר יותר, בעקבות מה שנראה כנס גלוי, היה יהושע מסוגל לעמוד על רגליו ואפילו ללכת בכוחות עצמו, בעזרת מקל ועם תמיכה מכנית לרגלו.

אולם למרות כל השיפורים במצבו, נזקק יהושע לקטטריזציה לפני כל ריקון של כיס השתן. כרופא הייתי מודע היטב לקשיים ארוכי הטווח ולסיכויים העתידיים הצפויים לבחור צעיר הסובל מכיס שתן נירורגני.

האורולוגים היו, כמובן, פסימיים מאד לגבי סיכוייו של יהושע להשתחרר מהקטטר. מעולם, כך קבעו, הם לא נתקלו בהחלמה לאחר פגיעת עמוד שדרה כה קשה.

* * *

הבלתי ייאמן התרחש. הגיע היום ויהושע לא נזקק עוד לקטטר. חשבתי אז על תפילת "אשר יצר" של אביי. הצבעתי על כך שלא עולה על דעתי תפילת הודיה מתאימה יותר להחלמתו הפלאית.

הצעתי ליהושע, שאף הוא קבל חינוך יהודי, לברך את הברכה העתיקה בשם ומלכות. הוא הסכים.

כששפתיו ביטאו את מילות הברכה העתיקה, זלגו עיני דמעות.

יהושע הוא בני.

מקור: אסיא סג-סד, עמ' 121-123 (1998)